

Victoria Donald &
Trine Johanne Hermansen

En studie av listebøyer slik de blir brukt i en forelesning tolket til norsk tegnspråk og TSS

A study of list buoys used when interpreting a lecture into Norwegian Sign Language and Signed Norwegian

Bacheloroppgave i tegnspråk og tolking

Veileder: Lindsay Ferrara

Januar 2019

Victoria Donald &
Trine Johanne Hermansen

En studie av listebøyer slik de blir brukt i en forelesning tolket til norsk tegnspråk og TSS

A study of list buoys used when interpreting a lecture into Norwegian Sign Language and Signed Norwegian

Bacheloroppgave i tegnspråk og tolking
Veileder: Lindsay Ferrara
Januar 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
1.1. Introduksjon og bakgrunn	2
1.2. Oppbygging av oppgaven	3
2. Teori	3
2.1. Tegnspråktolking	4
2.2. TSS-tolking	4
2.3. Kohesjon	5
2.3.1. Kohesjon i tegnspråk	6
2.4. Bøyer i tegnspråk	7
2.5. Listebøyer	7
2.5.1. Utførelse av listebøyer	8
2.5.2. Fingrene i listebøyer	8
2.5.3. Ulike typer listebøyer	9
3. Materiale og metode	9
3.1. Datamateriale	9
3.2. Annotasjonsprogrammet ELAN	10
3.3. Tabeller	11
4. Funn	11
4.1. Oppsummeringslistebøyer	12
4.1.1. Etablerte punkter	12
4.1.2. Udefinert antall punkter	13
4.2. Totaloversikt over antall listebøyer	13
4.3. NTS-tolkingen	14
4.4. TSS-tolkingen	15
5. Analyse	15
5.1. Utførelsen av listebøyer	16
5.2. Kildespråket påvirker målspråket	16
5.3. Hyppighet av listebøyer	17
5.4. Eksempler: Listebøyer utført samtidig	18
5.5. Sekvensielt bygde listebøyer og påvirkning fra talespråket	22
5.6. Eksempler: Listebøyer versus norsk syntaks	23
5.7. Hyppighet av oppsummeringslistebøyer og flerfunksjonalitet	25

5.8. Eksempler: Listebøyer versus tokens	26
5.9. Eksempler: Listebøyer versus andre kohesjonsmekanismer	28
5.10. Eksempler: Statiske listebøyer	30
6. Konklusjon	32
9. Referanseliste	35

1. Innledning

1.1. Introduksjon og bakgrunn

På norsk tegnspråk (NTS) finnes det ulike måter å skape kohesjon. Kohesjonsmekanismer er med på å skille ulike referenter i en tekst, i tillegg til å vise sammenhengen mellom dem (Svennevig, 2009). Ifølge Vonen (2006) kan kohesjon i tegnspråk skapes med både manuelle og nonmanuelle komponenter, men i denne studien ønsker vi å fokusere på en manuell komponent Liddell (2003) kaller *listebøyer*.

Det finnes et behov for å skape kohesjon i all tolking, og listebøyer er en kohesjonsmekanisme som blir brukt i tolking fra norsk til NTS. I tolking fra norsk til NTS bygger man setninger slik at det passer det naturlige tegnspråket døve personer bruker (Napier, m.fl, 2010). I tillegg kan kohesjonsmekanismen brukes i tolking med tegn som støtte (TSS). Denne tolkeformen mangler fremdeles forskning, men den går ut på å synliggjøre norsk med tydelige tegn og munnstillinger (Berge & Raanes, 2008). Gjennom vårt studieløp har vi fått en økende interesse og nysgjerrighet for bruken av listebøyer i tolking. Derfor ønsker vi å bidra til bredere kunnskap og bevissthet rundt denne kohesjonsmekanismen som vi selv bruker relativt ofte, men til tross kan lite om. Vår problemstilling er dermed: *Hvordan bruker fire tolker listebøyer for å skape kohesjon i en tolket forelesning?*

Datamaterialet vi tar utgangspunkt i for å undersøke bruken av listebøyer i tolking består av fire tolker som tolker en forelesning på omtrent 90 minutter. To av dem bytter på å tolke til NTS, og to bytter på å tolke til TSS. Forelesningen foregikk på norsk talespråk og er dermed *kildespråket*, mens NTS og TSS er *målspråkene* (Napier m.fl. 2010). Siden vår studie er begrenset til en tolket forelesning med kun fire ulike tolker, ønsker vi å gjøre bevisst på at vi ikke utfører en undersøkelse av listebøyer generelt i NTS- og TSS-tolking. Det vi her skal gjøre, er å undersøke disse tolkenes bruk i denne bestemte forelesningen.

For å studere listebøylene, vil vi gjennomføre både en kvantitativ og en kvalitativ undersøkelse. Med dette kan vi studere både individuelle forskjeller mellom tolkene, og mulige forskjeller mellom tolkeformene slik de ble brukt i forelesningen. I den kvantitative undersøkelsen vil vi vise alle tolkenes hyppighet i bruk av listebøyer. Før vi startet vår studie, hadde vi en hypotese der vi tenkte at NTS-tolkene ville bruke listebøyer svært ofte, og TSS-tolkene svært sjeldent.

I den kvalitative undersøkelsen vil vi gå i dybden på eksempler fra videomaterialet. Vi vil i denne delen analysere og drøfte på hvilke ulike måter, og i hvilke ulike sammenhenger listebøyene brukes. Det vil foregå en sammenligning mellom valgene til de individuelle tolkene, samt mellom valgene til NTS-tolkene og TSS-tolkene. Noen ganger ble listebøyer brukt samtidig i tolkingen, mens det flere ganger kun var enten NTS- eller TSS-tolken som brukte kohesjonsmekanismen. Vi vil dermed også beskrive noen andre valg tolkene i disse tilfellene gjorde, for å undersøke hvilke kohesjonsmekanismer som kan brukes istedenfor listebøyer for å skape kohesjon.

1.2. Oppbygging av oppgaven

I den første delen av oppgaven (2) vil vi presentere relevant teori om de to tolkeformene NTS og TSS. I tillegg vil vi forklare kohesjon både generelt og i tegnspråk, før vi beskriver typen av bøyer som kalles listebøyer. I metoddelen (3) ønsker vi å beskrive vårt datamateriale, og metoder vi har brukt for å gjennomføre studien. I funndelen (4) presenterer vi noen overordnede funn med fokus på tall, før vi i analysedelen (5) går i dybden på eksempler, og setter tolkene opp mot hverandre. Her vil vi sammenligne og drøfte likheter og forskjeller i bruk av listebøyer, før vi i konklusjonen (6) trekker sammen trådene for å best mulig svare på problemstillingen.

2. Teori

I denne delen skal vi presentere teori rundt temaet vi har valgt. Siden det er to forskjellige tolkeformer som forskes på i denne undersøkelsen, har vi først valgt å inkludere teori om både NTS-tolking og TSS-tolking. Dersom det er teori om norsk tegnspråk, bruker vi forkortelsen *NTS*, men dersom teorien omhandler andre tegnspråk, bruker vi *tegnspråk*. Teori om disse kan gi leserne et innblikk på hva de ulike tolkeformene går ut på, og hvilke likheter og forskjeller man kan finne mellom dem. Videre har vi valgt å presentere teori om kohesjon, både generelt og i tegnspråk. Grunnen til dette er fordi vi undersøker kohesjonsmekanismen listebøyer, som brukes når man tolker fra norsk til enten NTS eller TSS. Etter kohesjon er beskrevet med eksempler på kohesjonsmekanismer både innen norsk og tegnspråk, vil vi gå i dybden på vårt hovedfokus som er listebøyer.

2.1. Tegnspråktolking

Berge & Raanes (2008) forklarer at NTS og TSS ikke kan regnes som samme kommunikasjons- og tolkeform. NTS er et naturlig språk døve og hørselshemmede kan anvende som sitt primærspråk, på samme måte som norsk kan fungere som et primærspråk for hørende. Det er dermed et fullverdig språk med egen grammatikk og oppbygging som et visuelt gestuelt språk. Tegnrommet benyttes som et effektivt virkemiddel for å få frem meningen i en tekst (Berge & Raanes, 2008; Vonen, 2006). Det finnes ulike tegnkategorier innenfor NTS slik som *leksikalske tegn*. Johnston & Schembri (2007) nevner at leksikalske tegn er de tegnene som er etablerte i tegnmiljøet. Disse tegnene er kjent for de fleste som bruker språket, i motsetning til det ubegrensede antallet av potensielle tegn. Vi har valgt å inkludere denne tegnkategorien i teksten ettersom vi anser noen av de listebøyene vi har funnet som leksikalske tegn. Både utførelsen og funksjonen til disse leksikalske tegnene kan regnes som lik utførelsen og funksjonen til listebøyer.

En NTS-tolk har i oppgave å tolke fra norsk tale til blant annet norsk tegnspråk. Napier, McKee & Goswell (2010, s. 30) beskriver begrepet *free interpretation* (norsk oversettelse: fri tolking). Dette kan sammenlignes med tolking fra norsk tale til norsk tegnspråk, ved at det innebærer å høre på det som sies i talespråket, og trekke ut den essensielle meningen som er fokuset i den tolkede teksten. Det produseres en ekvivalent tegnspråklig setning som har en annen struktur enn setningen i den originale teksten. Teksten blir utformet på en måte som ligner mer det naturlige språket døve personer bruker (Napier m.fl 2010, s. 30).

2.2. TSS-tolking

Den andre tolkeformen som studeres i denne oppgaven er tolking med *tegn som støtte for munnnavlesning*, også omtalt som TSS (tegn-som-støtte). TSS-tolking er forskjellig fra NTS-tolking på den måte at det kun er talespråket som er et naturlig språk, og ikke TSS. TSS er en blandingsform mellom norsk og norsk tegnspråk, og en metode som blir brukt for å synliggjøre norsk. Det blir ofte foretrukket tolking til TSS av personer som har moderat hørselsnedsettelse, med norsk som primærspråk. Likevel kan en se flere med et mer alvorlig hørselstap ønske TSS, og en mer ordrett tolking dersom de befinner seg i situasjoner der de for eksempel skal lære bestemte fagterminologier (Berge, Raanes & Nyhus, 2018; Berge & Raanes, 2008).

Det er gjort lite forskning på TSS, men i denne tolkeformen legges det vekt på å beholde ordforrådet og setningsoppbyggingen fra det talte språket, med bruk av tydelige tegn og tydelige munnbevegelser for å få frem budskapet. Napier m.fl. (2010) kaller dette for *transliteration*. Selv om man følger norsk setningsstruktur, bruker man noen språklige virkemidler fra det nasjonale tegnspråket. De tegnspråklige virkemidlene som blir brukt er for eksempel det å lokalisere ulike referenter på forskjellige plasser i tegnrommet. Negasjon, konstruert handling og skifte i hode- og kroppsposisjoner kan også brukes (Berge, Raanes & Nyhus, 2018; Berge & Raanes, 2008; Napier m.fl., 2010).

2.3. Kohesjon

Svennevig (2009) beskriver *kohesjon* som de språklige markeringene som viser sammenhengen mellom de ulike delene i en tekst. Slike *kohesjonsmekanismer* gjør det enklere for den som avleser å forstå hva som henger sammen og ikke, og hvilken relasjon det er mellom de ulike delene (Svennevig, 2009, s. 225).

I en tekst er det mulig å skille mellom to ulike typer kohesjon. Referensiell kohesjon er én av typene, og ifølge Halliday & Hasan (1976) fungerer denne kohesjonen hovedsakelig på to måter. På den ene siden kan man referere til personer og ting som er tilstede i situasjonen. Eksempelvis kan man referere til personen man snakker med, ved å bruke pronomenet “du”. Referenten av pronomenet er i denne situasjonen åpenbar, og trenger ikke å identifiseres fordi setningen er rettet mot personen man snakker med.

På den andre siden kan man referere til personer og ting som ikke er tilstede i situasjonen. Hvis en referent ikke er kjent for personen man har en samtale med, må den identifiseres som ny. På norsk bruker man bestemt og ubestemt form av substantivet for å vise om referenten er ny eller kjent (eksempel: *en gutt* eller *gutten*). Når en referent er identifisert og kjent, kan man referere tilbake til den senere i teksten. Dette kalles *anaforisk* referanse. Dersom man har introdusert for eksempel en person, kan man referere tilbake til den samme personen ved å bruke ulike uttrykk senere i teksten. Man kan for eksempel starte med å introdusere “en jente”, og senere bruke pronomenet “hun” for å referere tilbake til henne. Når man bruker ulike uttrykk for å henvise til samme referent, kalles det *referansekobling* (Svennevig, 2009, s. 221; Halliday & Hasan, 1976).

Den andre typen kohesjon, kan ifølge Svennevig (2009) betegnes som *setningskobling*. Når det gjelder norske tekster, forteller han at ulike norske uttrykk kan fungere som konjunksjoner eller forbindere mellom setninger, og kan videre skape kohesjon.

Konjunksjoner slik som “men”, “eller”, “deretter”, “derfor”, “så”, “fordi” og “når” bidrar til kohesjon i en tekst ved å knytte leddsetninger sammen til sammensatte og komplekse setninger. I motsetning til referentkoblinger, er ikke slike konjunksjoner sammenhengende i seg selv, men de bidrar indirekte til kohesjon på grunn av deres mening (Svennevig, 2009; Johnston & Schembri, 2007; Halliday & Hasan, 1976; Vonen, 2006).

2.3.1. Kohesjon i tegnspråk

I tegnspråk, på samme måte som i talespråk, kan en også finne slike kohesjonsmekanismer som viser sammenhengen mellom ulike deler av en tekst. Noen måter å skape kohesjon på, ligner måtene man kan skape kohesjon i talespråk, mens andre er helt forskjellige (Baker & Bogaerde, 2016). Johnston & Schembri (2007) beskriver noen eksempler på hvordan man kan oppnå kohesjon på tegnspråk. For eksempel kan man introdusere en referent ved å bruke såkalte *fulle substantivuttrykk*. I disse tilfellene blir det brukt tegn eller bokstaver for å introdusere referentene. Ofte er en slik måte å introdusere referenter på en begynnelse av en referansekobling, der andre kohesjonsmekanismer brukes senere for å referere tilbake til dem (Johnston & Schembri, 2007).

Dersom en referent er fysisk til stede i rommet man har en samtale med noen, kan man henvise til referenten ved å peke med hånd-, blikk-, og hodebevegelser (Bø, Ferrara & Halvorsen, 2018). For å skape referensiell kohesjon når man prater om noen eller noe som ikke er til stede i omgivelsene, kan man for eksempel bruke et substantivtegn på en bestemt plass i tegnrommet. Dette skaper en assosiasjon mellom referenten substantivtegnet beskriver, og denne bestemte plassen. En anaforisk referanse kan skje dersom referenten refereres tilbake til, ved å for eksempel peke mot denne plassen i tegnrommet underveis i en tekst. Ved å koble ulike referenter til forskjellige retninger i tegnrommet, kan man enkelt referere tilbake til tidligere etablerte punkter, noe som kan gjøre det enklere for mottaker å holde oversikt over referentene. De referansekoblingene som etableres, vil ofte gjelde frem til en ny referanse etableres i samme retning (Johnston & Schembri, 2007; Amundsen, 2007).

Liddell (2003) beskriver disse områdene i tegnrommet som assosieres med noe, som *tokens*. Det er dette begrepet vi har valgt å bruke når vi presenterer noen av våre bildeeksempler i analysedelen. Tokens kan i tillegg til PEK refereres til ved å vende på kroppen, og rette blikk og tegn mot dem. De kan både etableres og forsvinne når som helst i teksten. Videre beskriver Johnston & Schembri (2007, s. 274) at typen *bøyer* som kalles

listebøyer er en strategi for å oppnå kohesjon i en tegnspråklig tekst. Dette er fokuset i denne oppgaven, og skal dermed beskrives ytterligere nedenfor.

2.4. Bøyer i tegnspråk

Liddell (2003) beskriver ulike typer såkalte *buoys* (norsk oversettelse: *bøyer*) som brukes i tegnspråk. Bøyer er tegn som normalt sett utføres i en stasjonær stilling med den passive hånden, samtidig som den aktive hånden fortsetter å tegne. Det at begge hendene er kapable til å produsere tegn, gjør at de begge kan produsere selvstendige og meningsfulle tegn samtidig, slik som bøyer (Liddell, Vogt-Svendsen & Bergman, 2007). Siden bøyer har en fysisk tilstedeværelse underveis i en tegnspråklig tekst, hjelper de mottakere med å følge med på hva som sies, og har dermed en funksjon som *konseptuelle landemerker*. Noen bøyer blir utført kjapt uten noen form for fortsettelse, mens andre forblir i teksten over en lengre periode. Det finnes forskjellige typer bøyer, slik som listebøyer, temabøyer, fragmentbøyer, pekebøyer og punktbøyer (Liddell, 2003; Liddell, Vogt-Svendsen & Bergman, 2007). Av disse typene skal vi i neste avsnitt gå i dybden på vårt hovedfokus listebøyer.

2.5. Listebøyer

Listebøyer er en type bøyer Liddell (2003) har forsket på. I tillegg har Liddell, Vogt-Svendsen & Bergman (2007) undersøkt denne typen bøyer i norsk, svensk og amerikansk tegnspråk. Listebøyer produseres med den passive hånden, og deres funksjon er å gi en fysisk tilstedeværelse til ulike referenter i rekkefølge. Tegnere bruker sine fingre i listebøyen på den passive hånden for å skape assosiasjoner med en til fem referenter. Listebøyer ligner veldig på talltegn, og har lik håndkonfigurasjon. Likevel er de forskjellige fra talltegn på flere måter. For det første er det forskjell på hvilken hånd som brukes. Talltegn utføres med den aktive hånden, og listebøyer utføres med den passive hånden. Listebøyer kan bli i teksten over en lengre periode, fordi de utføres med den passive hånden. Talltegn blir på en annen side ofte erstattet med et nytt tegn med en gang, fordi de utføres med den aktive hånden. For det andre utføres ofte talltegn foran skulderen med fingrene orientert oppover, mens listebøyer ofte gjøres foran brystet, med en horisontal orientering på fingrene (Liddell, 2003; Liddell, Vogt-Svendsen & Bergman, 2007).

2.5.1. Utførelse av listebøyer

Man kan assosiere utvidede fingre i en listebøye med ulike referenter man ønsker å si noe om. Resultatet av dette er en synlig liste i form av en listebøye. Liddell (2003) beskriver hvordan listebøyer blir etablert og referert til, ved bruk av fingrene på den passive hånden. For å etablere en assosiasjon mellom en referent man skal fortelle noe om, er en generell måte å kontakte tuppen av fingeren på den passive hånden med en finger på den aktive hånden. Dette medfører at referenten kan beskrives, slik at den kan assosieres med nettopp denne fingeren (Liddell, 2003).

Når man etablerer listebøyer, kan utførelsen av listebøyen variere ut ifra hvordan man beskriver referentene som assosieres med fingrene. Dersom disse referentene kan beskrives hurtig, med færre tegn, kan listebøyen holdes oppe, og være synlig samtidig som den aktive hånden tegner. Hvis beskrivelsen av referenten på en annen side trenger en lengre forklaring, kan listebøyen bli tatt bort frem til neste referent skal beskrives. Med dette har man mulighet til å bruke begge sine hender til å utføre tegn til beskrivelsen (Liddell, 2003, s. 224).

Dersom man ønsker å referere tilbake til noe man allerede har etablert i en listebøye senere i teksten, kan man enkelt holde oversikt over dette ved å ta på fingeren som assosieres med dette, trykke lett på den, eller rette sine tegn mot denne fingeren (Liddell, Vogt-Svendsen & Bergman, 2007, s. 191).

2.5.2. Fingrene i listebøyer

Listebøyer kan brukes for å lage assosiasjoner med både referenter som presenteres i en bestemt rekkefølge, i tillegg til referenter som ikke har en bestemt rekkefølge. Man kan velge å starte listebøyen med for eksempel tommelen på den passive hånden, eller pekefingeren. Liddell, Vogt-Svendsen & Bergman (2007, s. 198) viser et eksempel der listebøyer etableres i rekkefølge. Der er det noen som beskriver tre sønner, der den eldste assosieres med tommelen, den nest eldste med pekefingeren, og den yngste med langfingeren.

Johnston & Schembri (2007) forteller at dersom tommelen assosieres med den første referenten, assosieres pekefingeren med den andre referenten, og langfingeren med den tredje. Alternativt, kan tegneren velge å assosiere den første referenten med pekefingeren. Da blir de neste fingrene langfingeren og ringfingeren. Begge disse strategiene er akseptable.

2.5.3. Ulike typer listebøyer

Nilsson (2007, s. 174) har analysert en svensk tegnspråklig tekst utført av en døv kvinne. Der har hun gjort funn på forskjellige typer listebøyer, og brukt ulike begreper for å beskrive disse. En av typene listebøyer ble kalt *static list buoys* (norsk oversettelse: statiske listebøyer). Dette ble det funnet ett tilfelle av i materialet som ble brukt. I statiske listebøyer blir referentene introdusert som en gruppe, og i den listebøyen som ble funnet, ble det brukt tre fingre som var utvidet fra begynnelsen. Disse tre fingrene ble brukt til å referere til tre søsken, og introduksjonen ble utført med et sammensatt tegn som besto av etthåndsformen *tree* og tohåndsformen *twin*. Talltegnet *tree* ble gjort med den passive hånden, mulig på grunn av den forutsette listebøyen. Det var aldersforskjell mellom tvillingene, og det var pekefingeren som ble brukt til å representere den eldste tvillingen. Den ble pekt på flere ganger for å referere til denne personen. Langfingeren og ringfingeren representerte de yngre tvillingene (Nilsson, 2007, s. 174-175).

Det ble i Nilssons (2007) studie mest fokusert på *sequentially built list buoys* (norsk oversettelse: sekvensielt bygde listebøyer). I slike listebøyer blir listen gradvis bygd, med maksimum fem referenter som assosieres med fingrene på den passive hånden. Funksjonen til disse listebøyene er at de hjelper oss å holde oversikt over referenter som blir beskrevet etterhvert som de etableres på hver finger i listebøyen. Referentene kan introduseres i kronologisk rekkefølge i forhold til hverandre, eller i en annen logisk rekkefølge. Likevel kan de også introduseres tilfeldig, slik det faller inn for tegneren. Det er ikke alltid en spesifikk referent assosiert med hver finger, og selv om en tegner har begynt å produsere noe som kan se ut som en sekvensielt bygd listebøye, er det ikke alltid byggingen av den fortsetter (Nilsson, 2007, s 176).

3. Materiale og metode

3.1. Datamateriale

I denne studien har vi valgt å ta utgangspunkt i fire videoopptak som inneholder tolking av en universitetsforelesning på omtrent 90 minutter. Det er en norsk talespråklig kvinne som holdt monolog foran deltakere som av og til svarte på spørsmål. Det foregikk tolking konstant, bortsett fra en litt lengre pause da det oppsto tekniske problemer med Powerpointen.

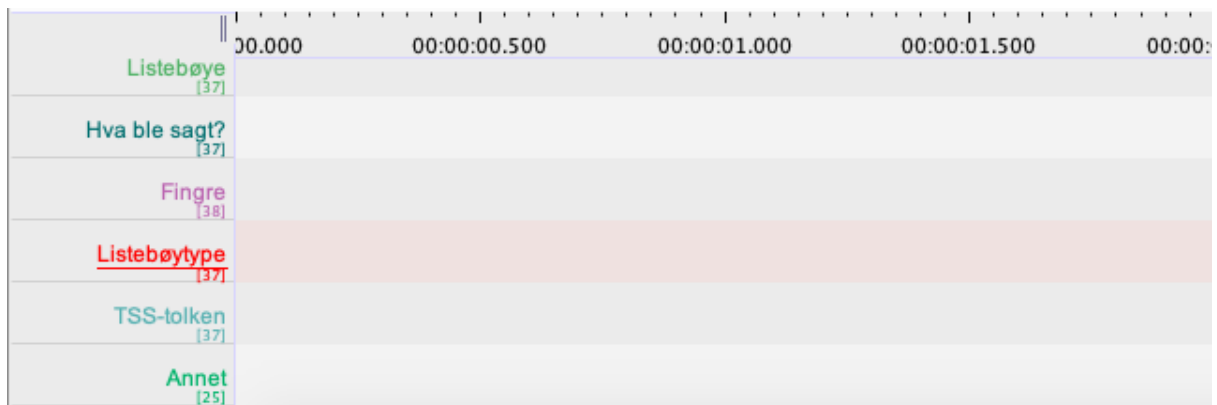
To av videoopptakene inneholder tolking fra norsk til NTS, der to tolker byttet på. De to andre inneholder tolking fra norsk til TSS, der det også ble byttet på mellom to tolker.

Vi har annotert de fire videoopptakene hver for seg, men valgte å fokusere på at det er to ulike tolkeformer, og fire ulike tolker. Derfor vil vi i denne oppgaven se på de to opptakene med tolking til NTS som ett og samme opptak. Det samme gjør vi med opptakene der det ble tolket til TSS. Det vil i tabellene i funndelen dermed bli snakket om hvilken tolk som utførte listebøyer, og ikke fra hvilket opptak de er hentet fra. Under bildeeksemplene i analysedelen refererer vi likevel til hvilket opptak og tidspunkt noe er hentet fra.

NTS- og TSS-tolkingen foregikk samtidig, der to tolker sto ved siden av hverandre, med den talespråklige kvinnen som holdt monolog i midten. Alle tolkene byttet på å tolke etter omtrent 15 minutter, som vil si at de gjorde det samtidig mellom tolkeformene. Dette gjør det mulig å sammenligne bruken av listebøyer, både mellom tolkeformene og mellom tolkene. Siden det kun er fire tolker og en tolket forelesning på 90 minutter, er det kun disse opptakene vi kan si noe om når det gjelder tolkeformene.

3.2. Annotasjonsprogrammet ELAN

For å gjennomføre studien, har vi tatt i bruk et annotasjonsprogram som kalles ELAN (EUDICO Linguistic Annatator). ELAN er et profesjonelt annoteringsmiddel som lar deg opprette, redigere, visualisere, og søke kommentarer for video- og lyddata (Crasborn & Sloetjes, 2008). Dette programmet gjorde det mulig for oss å legge inn videomaterialet vårt oppe i venstre hjørne i programmet, og annotere hva tolkene gjorde til ulike tidspunkt. Når vi skulle annotere tegn tolkene brukte til ulike tidspunkt, gjorde ELAN det mulig å opprette flere “tiers” (norsk oversettelse: rader). Med disse radene kan man organisere et funn man har gjort på en mer oversiktlig måte. Vi organiserte det slik:

Figur 1: Utklipp av vår organisering i ELAN

Vi annoterte listebøyer med “LB” i øverste rad. I neste rad annoterte vi hva foreleseren sa på talespråk når en listebøye ble gjort av TSS- eller NTS-tolkene.

I tredje rad annoterte vi hvor mange, og hvilke fingre tolkene brukte når de utførte en listebøye. Dette gjorde vi for å sammenligne om tolkene gjorde det forskjellig eller likt.

I fjerde rad studerte vi hvilken type listebøye som ble brukt. Det kan være en listebøye som gradvis ble oppbygd etterhvert som flere punkter ble nevnt, eller en listebøye som ble lagt til etter en setning.

I femte rad annoterte vi hva tolken i det ene opptaket gjorde samtidig som tolken i det andre opptaket gjorde en listebøye. Det kunne enten være det samme, eller for eksempel en token. I nederste rad kalt “annet” annoterte vi til hvilke tidspunkt det for eksempel skjedde et tolkebytte, eller andre interessante funn som ikke passet andre steder.

3.3. Tabeller

En metode vi har brukt for å lage en helhetlig oversikt over annotasjonsarbeidet og funnene våre, var å sette opp ulike tabeller. To tabeller lagde vi kun for å holde oversikt for vår egen del. I tillegg til at vi annoterte i ELAN, noterte vi her tidspunktene vi fant bruk av listebøyer. Vi noterte også hva den andre tolken gjorde til samme tidspunkt. Den ene tabellen viste når NTS-tolkene brukte listebøyer og hva TSS-tolkene gjorde samtidig, og den andre tabellen viste det motsatte.

Vi har også laget tabeller med oversikt over vår kvantitative undersøkelse. Disse blir presentert i funndelen. Her har vi funnet ut hvor mange listebøyer som blir brukt av hver tolk, og satt opp tabeller for å sammenligne antallet. Vi har også notert antallet forskjellige typer listebøyer brukt av hver tolk. Dette gjør det enklere for oss å analysere variasjoner mellom tolkene.

4. Funn

I denne delen redegjør vi for våre kvantitative funn av antall listebøyer brukt av alle tolkene i opptakene. Vi vil utføre en kategorisering av ulike typer listebøyer, og beskrive en ny type listebøye vi har observert. Det vil bli vist et diagram som gir en totaloversikt over antall listebøyer, i tillegg til tabeller som viser antallet av ulike typer listebøyer brukt av hver enkelt tolk.

Alle NTS- og TSS-tolkene brukte listebøyer, men de ble likevel brukt i ulike mengde, og på ulike måter. Alle listebøyene vi fant har vi delt inn i tre ulike typer. De listebøyene som ble gradvis bygd etterhvert som nye punkter ble nevnt, har vi valgt å regne som *sekvensielt bygde listebøyer*. De listebøyene som ble introdusert med et fullstendig antall fingre har vi valgt å regne som *statiske listebøyer* (jfr. Nilsson, 2007). Grunnen til at vi har valgt å skille mellom ulike typer, er for å se om det er noen forskjeller på hvordan listebøyer ble brukt av tolkene. Ble de også brukt i andre tilfeller enn når referenter ble assosiert med hver sin finger?

4.1. Oppsummeringslistebøyer

I videomaterialet har vi observert en spesiell type listebøye vi ønsker å gi en forklaring på, før vi går inn på antallet. Denne typen har vi oppfattet som litt annerledes enn listebøyene som ble forklart i teoridelen, og vi ønsker dermed å forklare den her. Det er en type listebøye vi har valgt å kalle *oppsummeringslistebøye*.

Dette navnet har vi selv kommet frem til, og har ikke funnet teori om det meste av denne måten å bruke listebøyer på. Disse listebøyene har vi sett kan brukes i litt ulike sammenhenger, men vi har likevel valgt å bruke samme betegnelse til alle variantene, fordi de blant annet kan fungere som en slags *oppsummering* av ulike punkter som nevnes i kildeteksten.

Vi har observert to varianter av oppsummeringslistebøyer som vi skal beskrive nedenfor. Den ene varianten oppfatter vi som listebøyer som refererer tilbake til ferdige etablerte punkter. Den andre varianten refererer ikke til spesifikke punkter, men blir brukt for å vise til et høyt eller udefinert antall av noe.

4.1.1. Etablerte punkter

Etter at en sekvensielt bygd listebøye har blitt etablert, har vi av og til observert at tolkene senere i teksten har referert tilbake til en av fingrene som ble assosiert med en referent. Slik Liddell (2003) beskriver, kan man referere tilbake ved å for eksempel peke på gjeldende finger. På grunn av at listebøyene kan brukes for å referere tilbake til en referent i en allerede etablert listebøye, i tillegg til at hyppigheten av bruk av disse varierer mellom tolkene, har vi valgt å regne dem som selvstendige oppsummeringslistebøyer.

Videre har vi sett flere tilfeller der tolkene har etablert og beskrevet listebøyer med flere punkter, og etterpå oppsummert punktene i fellesskap. Slike oppsummeringer har vi

også valgt å kalle oppsummeringslistebøyer, og de utføres med at alle fingrene i listebøyen strekkes ut og pekes på i en rask bevegelse, fra første til siste finger. Antallet fingre som her blir brukt for å oppsummere, har vi observert at både er korrekt og ukorrekt i forhold til de etablerte punktene. Likevel oppfatter vi at listebøyen er med på å skape en oversikt uavhengig av om antallet stemmer overens. Denne varianten av oppsummeringslistebøye kan mulig brukes for å understreke at det er snakk om alle de punktene som nylig ble tatt opp.

Et eksempel der en oppsummeringslistebøye slik som dette kan brukes, er dersom det på norsk blir sagt: “Alle disse punktene er viktige”. I dette tilfellet har det blitt etablert flere punkter, før de blir snakket om i fellesskap. Pekefingeren på den aktive hånden kan henvise til fingrene på den passive hånden, etterfulgt av tegnet for “viktig” som gjøres med den aktive hånden.

4.1.2. Udefinert antall punkter

Under annoteringen har vi oppfattet denne varianten som oppsummeringslistebøyer som ikke refererer til ferdige etablerte og beskrevne punkter. Disse oppsummeringslistebøyene kan mulig brukes for å formidle at det er snakk om flere punkter uten å beskrive hvert punkt og antallet av dem. Et eksempel vi har observert under annoteringen er da foreleseren sa “det er mye”. Tolkene fikk frem dette budskapet ved å bevege pekefingeren på den aktive hånden ned langs alle fingrene på den passive hånden, og mulig videre ned. Dermed kunne foreleseren oppfatte at det var snakk om mange punkter, men et udefinert antall av dem. I tillegg ble det av og til brukt på lignende måte da det ble sagt “og så videre” for å tydeliggjøre at det fantes flere punkter.

4.2. Totaloversikt over antall listebøyer

Etter vår gjennomgang av videomaterialet, fant vi bruk av totalt 124 listebøyer av alle de fire tolkene gjennom hele forelesningen. NTS-tolkene utførte omtrent 80 % av disse, mens TSS-tolkene utførte kun 20 %. Se diagram 1. Vi har regnet en listebøye som har flere punkter som etableres til nesten samme tidspunkt, eller kort tid etter hverandre, som én listebøye. Andre listebøyer har vi skilt og regnet som egne listebøyer, selv om punktene kan tilhøre samme liste. Grunnen til dette er fordi det kan være lengre tid mellom punktene som ble nevnt.

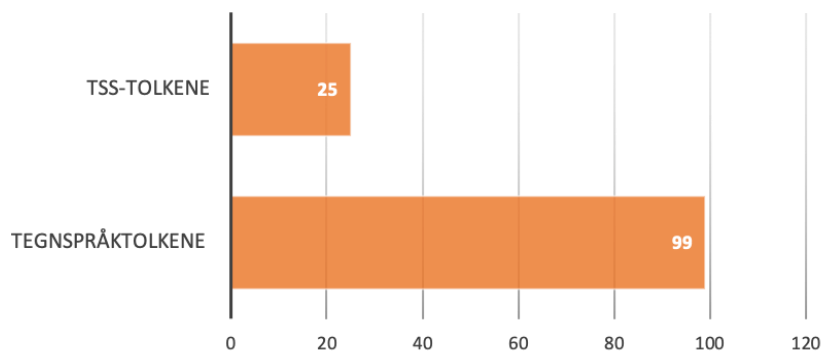

Diagram 1: En totaloversikt over antall listebøyer brukt av NTS-tolkene og TSS-tolkene gjennom hele forelesningen.

I tabell 1 og 3 kan en se fordelingen av alle listebøyene som ble brukt mellom tolkene, samt hvor mange listebøyer vi regnet ut til sammen. I tabell 2 og 4 ligger en oversikt over hvilken type listebøye som ble utført, og hvor mange ganger de ble utført av hver tolk.

4.3. NTS-tolkingen

Tegntype	NTS-tolk 1	NTS-tolk 2	Sammenlagt
Listebøye	39	60	99

Tabell 1: Antall listebøyer brukt av NTS-tolkene

Listebøytype	NTS-tolk 1	NTS-tolk 2	Sammenlagt
Sekvensielt bygd listebøye	26	46	72
Statisk listebøye	0	2	2
Oppsummeringslistebøye	13	12	25
Sum	39	60	99

Tabell 2: Antall listebøyer i ulike kategorier brukt av NTS-tolkene

4.4. TSS-tolkingen

Tegntype	TSS-tolk 1	TSS-tolk 2	Sammenlagt
Listebøye	14	11	25

Tabell 3: Antall listebøyer brukt av TSS-tolkene

Listebøytype	TSS-tolk 1	TSS-tolk 2	Sammenlagt
Sekvensielt bygd listebøye	12	9	21
Statisk listebøye	0	1	1
Oppsummeringslistebøye	2	1	3
Sum	14	11	25

Tabell 4: Antall listebøyer i ulike kategorier brukt av TSS-tolkene

Som en kan se i tabell 2 og 4 har vi regnet at de fleste listebøyene som ble brukt var sekvensielt bygde listebøyer. Disse ble utført med én til fem fingre. Av de sekvensielt bygde listebøyene har vi regnet at 17 utgjorde *leksikalske tegn* i tillegg. Etter at vi bestemte oss for å regne med disse leksikalske tegnene som listebøyer, bidro det til at antallet listebøyer økte. De leksikalske tegnene vi har ansett som listebøyer er tegn for “eller”, “både” og “først”, der tegnet for “eller” er det som ble mest brukt. Disse tegnene ble utført med tommel, eller tommel og pekefinger på den passive hånden, og pekt på med den aktive hånden. Disse tegnene har altså samme utførelse, og det vi tolker som samme virkning som en listebøye, og var derfor grunnen til at vi valgte å ta dem med i beregningen.

5. Analyse

I funndelen ble det redegjort for antallet listebøyer ved hjelp av tabeller. I disse tabellene kategoriserte vi de ulike listebøyene som ble brukt av NTS- og TSS-tolkene. I denne delen skal våre funn undersøkes nærmere ved å presentere bildeeksempler fra annotasjonene. Dette gjør det mulig å sammenligne bruken av listebøyer mellom tolkene og tolkeformene i akkurat denne forelesningen.

Analyseringen vil foregå på en slik måte at vi kategoriserer våre funn, samtidig som vi drøfter underveis. I den første delen ser vi på tolkenes individuelle utførelse av listebøyer,

og hvilke fingre de valgte å bruke. Videre tar vi generelt opp at tolking, og måten noe blir sagt på i kildespråket, kan påvirke valgene i målspråket. Hyppigheten av listebøyer vil også sammenlignes mellom tolkeformene som ble brukt i denne forelesningen. Etter dette vil det bli fremstilt eksempler der tolkene brukte listebøyer samtidig, både nærmest identisk og med forskjeller. Vi viser eksempler der tolkene utførte sekvensielt bygde listebøyer, oppsummeringslistebøyer og statiske listebøyer både samtidig, og når kun én av tolkene valgte det. Her ønsker vi altså å sammenligne både mengde og typer listebøyer tolkene brukte.

Underveis vil vi se på noen av de andre valgene den ene tolken gjorde mens den andre tolken brukte en listebøye. Eksempler på dette kan være det å følge norsk syntaks eller bruke tokens.

5.1. Utførelsen av listebøyer

Etter å ha gjennomgått videomaterialet, har vi valgt å regne alle tolkene som høyrehendte. Grunnen til dette er fordi det var denne hånden som var mest aktiv i deres produksjon av tegn under tolkingen. Deres venstre hånd har vi regnet som den passive hånden, fordi det var den som ble brukt når en listebøye ble produsert.

Når det gjelder hvilke fingre som ble brukt når listebøyene ble produsert, har vi gjort funn på individuelle forskjeller fremfor mellom tolkeformene. I mange tilfeller ble tommelen brukt når første referent ble etablert. I andre tilfeller var det pekefingeren som ble brukt. Etter å ha kommet frem til at det var en listebøye vi så, og ikke et annet tegn, har vi regnet disse som likeverdige listebøyer uavhengig av om det er tommelen eller pekefingeren som assosieres med første referent. Dette samsvarer med det Johnston & Schembri (2007) forteller om bruken av fingrene.

5.2. Kildespråket påvirker målspråket

Vi har gjort observasjoner på at hvorvidt en tekst er tolket eller egenprodusert, kan være en påvirkningsfaktor på hvordan ulike listebøyer produseres. I planlagte tekster har tegneren eller taleren på den ene siden mulighet til å tenke gjennom hvordan kildeteksten skal utformes. Eieren av teksten vet ofte selv hvor mange punkter som skal beskrives. Dersom man på en annen side tolker en annen persons kildetekst, og produserer en måltekst, kan det tenkes at man ikke vet hvilke, og hvor mange punkter som skal bli tatt opp. En kan hevde at

tolkene av og til kan påvirkes av foreleserens valg av ord og intonasjon, som vil si måten noe blir sagt på, slik som tonefallet. Det tonefallet man velger når man nevner en referent eller et punkt kan trigge til bruk av listebøyer eller andre kohesjonsmekanismer. Grunnen til dette er fordi det kan høres ut som et nytt punkt eller referent skal nevnes etterpå. Dermed har vi etter studering av både NTS- og TSS-tekstene observert at tolkene av og til startet en listebøye som kanskje ikke viste seg å være nødvendig eller passende for å få frem budskapet. Disse listebøyene har i flere tilfeller startet en assosiasjon mellom en referent og den første fingeren, men at listebøyen ble avsluttet rett etter dette.

Videre har vi også observert at tolkene av og til startet en listebøye med finger nummer to ettersom setningen utartet seg, mulig fordi de helt i starten av setningen ikke oppfattet behovet for en listebøye.

5.3. Hyppighet av listebøyer

Uavhengig av om listebøyene ble avsluttet tidlig eller startet senere med tommel eller pekefinger, har vi regnet disse som likeverdige listebøyer. Ved gjennomgangen av både NTS- og TSS-tolkningen, gjorde vi funn på at det totalt ble brukt listebøyer 99 ganger av NTS-tolkene og 25 ganger av TSS-tolkene.

Når det gjelder NTS- og TSS-tolking, så er det to ulike tolkeformer. På den ene siden kan dette mulig komme til syne ved at kohesjonsmekanismen listebøyer ble brukt i ulik mengde mellom tolkeformene. På en annen side kan vi ikke si noe generelt om tolkeformene, men vi kan si noe om disse tolkenes bruk av listebøyer i tolkeformene som ble anvendt i akkurat denne forelesningen. NTS-tolkene tolket til norsk tegnspråk, som er en tolkeform der man tolker den essensielle meningen av kildeteksten. Man produserer en annen setningsstruktur enn man gjør på norsk (jfr. Napier m.fl., 2010). Ulike virkemidler brukes for å få frem budskapet på en tydelig og naturlig tegnspråklig måte, og dermed kan det ut ifra våre funn på en side tenkes at NTS-tolkene valgte virkemidler slik som listebøyer noe hyppigere enn TSS-tolkene.

Etter å ha studert TSS-tolkene, så vi flere tilfeller der de valgte å følge norsk struktur i mye større grad enn NTS-tolkene. Selv om det i TSS-tolking også brukes virkemidler, legges det vekt på å beholde den norske setningsoppbyggingen med tydelige tegn og munnbevegelser (jfr. Berge & Raanes, 2008). Ut ifra denne kunnskapen og funnene, kan det på en annen side dermed tenkes at TSS-tolkene i større grad kan påvirkes av norske ord- og setningsvalg, og valgte tegn og formuleringer ut ifra dette.

Figur 2 viser et eksempel der TSS-tolken valgte å følge norsk syntaks med det tydelige leksikalske tegnet for “eller” med munnbevegelse. Denne måten å løse TSS-tolkningen på samsvarer med det Berge & Raanes (2008) sier om at man beholder den norske setningsoppbyggingen med tydelige tegn og munnbevegelser. NTS-tolken valgte på sin side å bruke en listebøye istedenfor tegnet for “eller” til samme tidspunkt. Det ble her ikke fulgt norsk setningsoppbygging.

TSS-tolk 1

Oversettelse: Likestilling eller språkpolitikk

Figur 2: Norsk syntaks i NTSTSS_T1_TSSa (Tidspunkt: 03:16)

5.4. Eksempler: Listebøyer utført samtidig

Selv om tolkene ofte valgte forskjellige måter å skape kohesjon på, finnes det fremdeles tilfeller der NTS-tolkene og TSS-tolkene valgte listebøyer til samme tidspunkt. I figur 3, 4 og 5 kan en se eksempler på dette. Her viser vi bildeeksempler av listebøylene til NTS-tolk 1 og TSS-tolk 1, selv om NTS-tolk 2 og TSS-tolk 2 rundt halvparten av gangene brukte listebøyer samtidig. Siden det i disse tilfellene ikke er store forskjeller i utførelsen av listebøyer mellom de første og de andre tolkene, har vi her valgt å bruke bildeeksempler på de to første tolkene, og bildeeksempler fra de andre tolkene senere i analysen.

I figur 3 utførte NTS- og TSS-tolken det leksikalske tegnet for “først” til samme tidspunkt. Dette tegnet har samme utførelse som en listebøye hvor tommelen på den passive hånden blir henvist til med pekefingeren på den aktive hånden. (jfr. Liddell, 2003). Vi oppfatter at tegnet er en listebøye ved at det har en lik funksjon som en listebøye, der tommelen her assosieres med det “første”.

Eksempel 1: Listebøye brukt samtidig

NTS-tolk 1

TSS-tolk 1

Oversettelse: Jeg skal vise frem først læringsmålene

Figur 3: Listebøye/leksikalsk tegn i NTSTSS_T1_NTSSa og NTSTSS_T1_TSSa (Tidspunkt: 00:14)

Listebøyer som i tillegg kan regnes som leksikalske tegn, har vi gjort flere funn på, der det for eksempel i NTS-tolkingen ofte ble brukt ett av tegnene for “eller”. Dette tegnet har ikke samme utførelse som tegnet for “eller” i figur 2. Vi har oppfattet at dette tegnet har samme funksjon som en listebøye, i tillegg til at utførelsen er slik at det først henvises til tommelen, og etterpå pekefingeren på den passive hånden (se TSS-tolkens passive hånd i figur 4).

I figur 4 ble det på norsk talespråk nevnt to forskjellige referenter. På norsk talespråk kan man oppfatte hvilken sammenheng det er mellom disse referentene ved at taleren bruker den norske kohesjonsmekanismen “eller” (jfr. Svennevig, 2009). Dette er et eksempel der vi har observert at TSS-tolken i større grad enn NTS-tolken fulgte norsk struktur. TSS-tolken valgte her å legge til tegnet for “eller” etter det ble opprettet en listebøye med tommel og pekefinger. Listebøyen ble altså gjort i kombinasjon med et leksikalsk tegn som også kan fungere som en forbinder i seg selv. Det kan tenkes at dette tegnet, i tillegg til listebøyen, kan bidra til å tydeliggjøre budskapet på TSS, fordi norsk i større grad visualiseres gjennom tegnene (jfr. Berge & Raanes, 2008). NTS-tolken la på sin side ikke til tegnet for “eller”, men brukte en listebøye med tommel og pekefinger for å skille mellom de to referentene.

Eksempel 2: Listebøye brukt samtidig

NTS-tolk 1

TSS-tolk 1

Oversettelse: Rådgiver eller hjelper

Figur 4: Listebøye utført til samme tidspunkt i NTSTSS_T1_NTSaa og NTSTSS_T1_TSSa (Tidspunkt: 05.38)

Figur 5 viser et annet eksempel der både NTS- og TSS-tolken brukte en listebøye i tolkingen av en bestemt setning. I forskjell fra eksemplet i figur 4, er listebøyene her nesten identiske, og kan begge beskrives som sekvensielt bygde listebøyer med en liste som gradvis ble produsert (jfr. Nilsson, 2007). Begge etablerte første punkt (*prinsipper*) på tommelen, og fortsatte med de neste punktene på pekefinger og langfinger. Som vi kan se på oversettelsen ble det tatt opp fire punkter, men kun etablert en tre-listet listebøye. Det siste punktet, *standarder*, ble ikke etablert på den fjerde fingeren, men kun med et leksikalsk tegn. Se figur 6.

Eksempel 3: Listebøye brukt samtidig

NTS-tolk 1

TSS-tolk 1

Oversettelse: Prinsipper, idealer, mål, standarder

Figur 5: En listebøye utført samtidig av begge tolkene i NTSTSS_T1_NTSSa og NTSTSS_T1_TSSa. (Tidspunkt: 02.59)

NTS-tolk 1

TSS-tolk 1

Oversettelse: Prinsipper, idealer, mål, standarder

Figur 6: Oversettelsen for standard brukt med leksikalsk tegn av begge tolkene i NTSTSS_T1_NTSSa og NTSTSS_T1_TSSa. (Tidspunkt: 03.02)

Selv om informasjonen på norsk inneholdt fire punkter, ser vi i figur 5 og 6 at begge tolkene brukte en listebøye med kun tre fingre etterfulgt av at det siste punktet kun ble tolket med et leksikalsk tegn. Likevel bemerket vi oss en liten forskjell på det NTS- og TSS-tolken gjorde, til tross for at begge avsluttet uten listebøye til siste punkt.

På den ene siden beholdt TSS-tolken sine hender i samme posisjon i tegnrrommet gjennom punktene i listebøyen, i tillegg til det siste leksikalske tegnet. Hendene ble holdt i posisjon foran brystkassen. NTS-tolken hadde på en annen side hendene i det siste

leksikalske tegnet i en annen posisjon enn den nylig utførte listebøyen. Listebøyen ble også her plassert foran brystet, men tegnet for “standarder” ble plassert mer til høyre i tegnrommet. Overkroppen ble også rotert gradvis mot høyre mens tegnet ble produsert. Denne type utførelse av tegn har vi regnet som en *token*, fordi vi opplevde det som en måte å skille ulike punkter. Vi observerte at tegn, kropp og et kjapt blikk vendtes mot den bestemte plassen til høyre i tegnrommet (jfr. Liddell, 2003; Johnston & Schembri, 2007)

5.5. Sekvensielt bygde listebøyer og påvirkning fra talespråket

Av de 124 listebøyene som ble brukt til sammen av alle tolkene, var det 15 som ble brukt samtidig av NTS- og TSS-tolkene, der eksemplene ovenfor har blitt inkludert. Nesten alle listebøyene som ble brukt til samme tidspunkt, har vi valgt å regne som såkalte sekvensielt bygde listebøyer. Slik som Nilsson (2007) beskriver, innebærer dette generelt listebøyer som bygges etterhvert som det kommer nye punkter. Vi har også her regnet med de som i tillegg til å være listebøyer, er leksikalske tegn (slik som tegn for “først” og “eller”). De sekvensielt bygde listebøyene inneholdt fra én til flere fingre. Videre fant vi et tilfelle der tolkene brukte en statisk listebøye samtidig, ved at alle punktene ble introdusert i starten (se figur 14).

Når det gjelder sekvensielt bygde listebøyer, har vi observert at TSS-tolkene i stor grad brukte dem når foreleseren brukte kohesjonsmekanismer som “og”, “eller” og “både og” (jfr. Svennevig, 2009). Her ble det oftest skilt mellom to ulike referenter som ble nevnt rett etter hverandre, med en forbinder imellom. Vi har også observert at TSS-tolkene brukte sekvensielt bygde listebøyer i tilfeller der foreleseren sa for eksempel “for det første”, “for det andre” og “andre punkt”. I tilfeller der foreleseren nevnte hvilket nummer et punkt var, kan det tenkes at tolkene lettere ble påvirket til å strukturere oppramsingen av punktene ved bruk av sekvensielt bygde listebøyer.

NTS-tolkene brukte ofte sekvensielt bygde listebøyer i de samme tilfellene, men enda hyppigere enn TSS-tolkene. NTS-tolkene fulgte på sin side ikke norsk setningsoppbygging, men bygde opp setningene på en måte som var mer naturlig for døve personer (jfr. Napier m.fl, 2010). Dermed må sammenhengen tydeliggjøres på en tegnspråklig og visuell måte, slik som de kan gjøre ved bruk av listebøyer eller tegnrommet. Her ble de sekvensielt bygde listebøyene oftere brukt enn hos TSS-tolkene da det foregikk en oppramsing av referenter på talespråk. Vi har observert at NTS-tolkene oftere enn TSS-tolkene utførte sekvensielt bygde listebøyer i tilfeller der det på talespråk ikke ble brukt forbindere som “og” under en oppramsing av flere referenter. Det virker som de ofte valgte kohesjonsmekanisme ut i fra

foreleserens intonasjon, altså hvordan nyansene i stemmebruken tydeliggjorde at det foregikk en oppramsing. Dersom foreleserens intonasjon tydet på at det vil komme en oppramsing av referenter, ser det ut til at NTS-tolken startet produksjonen av en listebøye.

Listebøyer ble også brukt av NTS-tolkene av og til da foreleseren sa “så” eller “også” i starten av setninger. Slike forbindere er med på å tydeliggjøre sammenhengen mellom setninger i en norsk tekst, der neste punkt skal beskrives (jfr. Svennevig, 2009). Vi observerte i tillegg at tolkene tidvis i kombinasjon med foreleserens intonasjon, flyttet blikket mot det som sto skrevet på Powerpointen. På denne måten fikk de muligheten til å se hvor lang en eventuell liste var, eller følge med på hvilket punkt som ble beskrevet, slik at de kunne referere til riktig finger i den sekvensielt bygde listebøyen. Flere eksempler på sekvensielt bygde listebøyer kan en se i figur 9 og 13 videre i teksten.

5.6. Eksempler: Listebøyer versus norsk syntaks

Etter å ha analysert eksemplet i figur 5, kan det tenkes at det er mulighet for å utføre en type blandingsform mellom en listebøye og en token. Like etter denne blandingsformen ble utført, ble informasjonen på norsk oppfulgt med et felles budskap om de fire punktene som nettopp ble tatt opp. Måten dette ble tolket på av NTS- og TSS-tolken forekom ulikt.

Se figur 7, 8 og 9.

Eksempel 1: Oppsummeringslistebøye og norsk syntaks

NTS-tolk 1

Oversettelse: Det er noe å strekke seg etter. Det er veldig godt å ha

Figur 7: En ferdig etablert fem-listet oppsummeringslistebøye i NTSTSS_T1_NTSA

(Tidspunkt: 03.03)

I figur 7 ble det sagt “det er noe å strekke seg etter”. Dette ble sagt rett etter “prinsipper, idealer, mål, standarder” (se figur 5), og foreleseren brukte her ordet “det” for å snakke om alle de fire punktene.

I figur 7 strakte NTS-tolken gradvis ut sine fem fingre, mens hun bevegde pekefingeren på sin aktive hånd fra tommelen og ned mot lillefingeren. Ved å henvise til fingrene på denne måten, får vi et inntrykk av det neste som skal bli beskrevet er disse tidligere etablerte punktene samlet. Selv om det var snakk om fire punkter, og det i utgangspunktet ble etablert en tre-listet listebøye, kunne avleser forstå at den etablerte og den forekommende oppsummeringslistebøyen hadde en sammenheng, til tross for at en fem-listet listebøye ble brukt som referanse. Vi får inntrykk av at det ikke var nødvendig å få frem det korrekte antallet punkter med fingrene, men at det var flere enn bare ett punkt som ble beskrevet.

På samme tidspunkt valgte TSS-tolken å løse tolkingen på en annen måte. Her ble de samme punktene etablert med en listebøye slik som vist i de tidligere eksemplene, men når punktene skulle beskrives i fellesskap, brukte ikke tolken en oppsummeringslistebøye. Tolken valgte å følge norsk struktur med leksikalske tegn. Istedenfor å tolke de punktene foreleseren refererte til som “det” som en listebøye, ble det leksikalske tegnet for “det” (PEK) brukt. I figur 8 ble tegnet for “det” utført to ganger, fordi det ble sagt to ganger av foreleseren. I det første bildet ble tegnet orientert oppover og utført i kombinasjon med en del av tegnet for “standarder”. Denne delen av tegnet ble holdt med den passive hånden. I det andre bildet ble tegnet for “det” orientert mer nedover, selv om det ble referert til de samme punktene.

Siden det i TSS-tolking vektlegges å beholde norsk setningsoppbygging, kan det tenkes at norske kohesjonsmekanismer kan tas i bruk. På norsk kan man for eksempel bruke ordet “det” for å referere tilbake til en ferdig etablert referent. Dette samsvarer med det Svennevig (2009) forteller om referansekobling i norsk. Dersom man allerede har etablert referenter, og de kan regnes som kjente for avleser, kan man bruke ulike uttrykk for å referere tilbake til dem. Dermed kan det tenkes at det i TSS-tolking kan fungere som en kohesjonsmekanisme på samme måte som ved å referere til en finger i en listebøye.

TSS-tolk 1

Oversettelse: Det er noe å strekke seg etter. Det er veldig godt å ha

Figur 8: Det leksikalske tegnet for “DET” utført to ganger i NTSTSS_T1_TSSa (Tidspunkt: 03:03)

5.7. Hyppighet av oppsummeringslistebøyer og flerfunksjonalitet

Vi gjorde funn på at NTS-tolkene utførte typen listebøyer vi kaller oppsummeringslistebøyer hyppigere enn TSS-tolkene. Flere av disse listebøyene ble av NTS-tolkene produsert uten at det ble sagt noe eksplisitt som trigget til at det skulle gjøres. En av setningene der det ble brukt oppsummeringslistebøyer av NTS-tolkene var “det er noe å strekke seg etter” som en kan se eksempel på i figur 7.

Dersom setningen hadde vært “disse punktene er noe å strekke seg etter”, ville budskapet vært mer eksplisitt. Dermed tenker vi at det sannsynligvis ville vært med på å trigge til en oppsummeringslistebøye med korrekt antall referenter i større grad. TSS-tolken valgte å følge samme setningsstruktur som det som ble sagt på norsk, ved å bruke leksikalske tegn. Dersom “disse punktene” hadde blitt sagt på norsk, kan det dermed tenkes at TSS-tolkene hadde valgt en kohesjonsmekanisme som tydeliggjorde at det var snakk om flere ferdige etablerte punkter, slik som en oppsummeringslistebøye. Gjennom hele den tolkede forelesningen ble oppsummeringslistebøyer brukt i kun tre tilfeller av TSS-tolkene. Et av dem ble brukt like etter foreleseren ramset opp flere referenter uten noen forbindere mellom dem. En annen gang ble oppsummeringslistebøyen brukt av TSS-tolkene for å tydeliggjøre at det var mange punkter da foreleseren sa “det er mye” (se figur 12).

NTS-tolkene brukte oppsummeringslistebøyer i de samme tilfellene, men en god del oftere. NTS-tolkene brukte oppsummeringslistebøyer like ofte som det totale antallet listebøyer som ble brukt hos TSS-tolkene, altså 25. Ved flere tilfeller ble oppsummeringslistebøyer brukt av NTS-tolkene for å *oppsummere* i fellesskap de referentene

foreleseren nylig nevnte etter hverandre. I tillegg ble det i noen tilfeller brukt for å tydeliggjøre at det fantes flere punkter enn de som ble nevnt. Her menes de gangene foreleseren både direkte, og det vi oppfatter som indirekte, sa “og så videre”.

NTS-tolkene brukte oppsummeringslistebøyer i flere tilfeller der de henviste tilbake til tidligere punkter. Det kan ha vært nylige etablerte punkter eller de som ble tatt opp igjen senere i teksten. Vi fant ingen tilfeller der TSS-tolkene brukte oppsummeringslistebøyer på denne måten. Dermed ser vi at denne typen listebøye kan ha flere funksjoner, og brukes på ulike måter av disse tolkene i de to tolkformene. Enda et eksempel på en oppsummeringslistebøye kan en se i figur 12.

5.8. Eksempler: Listebøyer versus tokens

I figur 10 ble det på talespråk sagt “både helsevesen og andre vesener”. NTS-tolken brukte en listebøye, samtidig som det kan regnes som en token. NTS-tolken startet med å produsere en listebøye i kombinasjon med token til venstre i tegnrommet, men avsluttet med kun en token til høyre i tegnrommet. TSS-tolken gjorde på sin side kun en token til høyre og venstre, uten bruk av listebøye. Vi fant svært få tilfeller der NTS-tolken brukte listebøyer, mens TSS-tolken brukte tokens. I de fleste tilfeller der NTS-tolken brukte listebøyer, tolket TSS-tolkene med tegnene, kroppen og blikket vendt fremover, uten å plassere referentene på forskjellige plasser i tegnrommet. Likevel fant vi eksempler der TSS-tolkene brukte tokens, men det foregikk utenfor de gangene NTS-tolkene brukte listebøyer til samme tidspunkt.

Vi observerte at kohesjonsmekanismen tokens generelt hyppigere ble brukt utenfor de gangene det ble brukt listebøyer av den andre tolken til samme tidspunkt. I flere tilfeller brukte både NTS- og TSS-tolkene tokens kombinert med en listebøye, eller at de etablerte den første referenten i en listebøye, mens den neste referenten ble assosiert med en plass i tegnrommet.

Eksempel 1: Listebøye og token

Tegnspråktolk 2

TSS-tolk 2

Oversettelse: Både helsevesen og andre vesener

Figur 10: Listebøye og token i NTSTSS_T1_NTSSa og NTSTSS_T1_TSSa. (Tidspunkt: 18.36)

Selv om vi observerte at NTS-tolkene ofte generelt brukte tokens i tolkingen sin, fant vi noen få tilfeller der de gjorde en mindre eksplisitt token til samme tid som at TSS-tolken utførte en listebøye. Av de 25 gangene TSS-tolken brukte en listebøye, var det 9 ganger NTS-tolkene ikke brukte en listebøye samtidig. NTS-tolkene tok andre valg enn listebøyer når TSS-tolkene brukte både oppsummeringslistebøyer og sekvensielt bygd listebøyer. De gangene TSS-tolkene brukte en sekvensielt bygd listebøye med flere enn ett punkt, valgte NTS-tolkene av og til å formulere seg annerledes for å skape kohesjon. Det ble ikke fulgt norsk setningsoppbygging, og de hadde heller ikke en tydelig plassering av referentene på hver sin side i tegnrommet. Dette fant vi 5 av 9 tilfeller av, og vi har valgt å kalle det tegnspråklige formuleringer med mindre tydelig bruk av tokens. Et eksempel på dette er i figur 11.

I figur 11 ble det på talespråk sagt “det er en mye bredere forståelse av både helse og sykdom”. NTS-tolken valgte på sin side å formulere det slik: HVA-I-HELSE-HVORDAN-SYKDOM. Det ble dermed endret setningsoppbygging fra norsk, og dette samsvarer med det Napier m.fl (2010) forteller om at talespråklige setninger endres til setninger med tegnspråklig oppbygging. Det kan i tillegg se ut som en slags token fordi NTS-tolken vendte kroppen og bøyde seg svakt mot høyre og venstre for å skille “helse” og “sykdom” (jfr. Liddell, 2003).

TSS-tolken valgte på sin side å skille “helse” og “sykdom” med det vi oppfatter som en sekvensielt bygd listebøye. Ved første øyekast var vi usikre på om dette var en listebøye eller tegnet for “pluss”, men vi kom frem til at det var en listebøye på grunn av at det ser ut som at tolken refererte til tuppen av pekefingeren på den passive hånden. TSS-tolken ser også ut til å vende kroppen forsiktig mot høyre og venstre, mulig for å skille mellom referentene

med en slags token. I tillegg til at listebøyer ble brukt, følger norsk setningsoppbygging ved siden av.

Eksempel 2: Token og listebøye

NTS-tolk 2

TSS-tolk 2

Oversettelse: Forståelse av både helse og sykdom

Figur 11: Tegnspråklig formulering og listebøye i NTSTSS_T1_NTSa og NTSTSS_T1_TSSa (Tidspunkt 18:05)

5.9. Eksempler: Listebøyer versus andre kohesjonsmekanismer

I figur 12 kan man se at TSS-tolk 1 brukte en oppsummeringslistebøye med samme utførelse som NTS-tolk 1 gjorde i figur 7. Denne type oppsummeringslistebøye ble derimot brukt i en litt annen kontekst enn i det forrige eksempelet. Oppsummeringslistebøyen i figur 7 ble brukt for å henvise til ferdige etablerte punkter, men i figur 12 ble det ikke referert til spesifikke etablerte punkter. Her ble oppsummeringslistebøyen brukt for å få frem budskapet at “det er mye” av noe. Det er et udefinert antall punkter i listebøyen fordi det på norsk ikke ble oppgitt et spesifikt antall. TSS-tolken bevegde pekefingeren på sin aktive hånd i en kjapp bevegelse ned langs alle fingrene på den passive hånden. Dette kan vise til en stor mengde av noe.

NTS-tolken i figur 12 valgte på sin side å bruke et tegn vi har identifisert noen ganger i NTS- og TSS-tolkingen. Dette tegnet har vi ikke teori på, men vi har valgt å glose det som NESTE-PUNKT i eksemplene. Utførelsen av NESTE-PUNKT kan variere, men her blir begge hender brukt, i tillegg til at det ser ut som alle fingrene også brukes. Tolkene bevegde hendene ett eller flere hakk ned for å vise at det var snakk om et neste punkt eller flere punkter. Når tolkene tydeliggjorde flere udefinerte punkter, kan tegnet etter våre observasjoner av og til ha samme funksjon som oppsummeringslistebøyer, slik som i figur 12 der det ble sagt “det er mye”. Samtidig som TSS-tolken valgte en oppsummeringslistebøye,

brukte NTS-tolken et NESTE-PUNKT ved å bevege hendene flere hakk nedover for å tydeliggjøre et høyt, men uspesifikt antall av noe.

I tillegg kan NESTE-PUNKT ha samme funksjon som listebøyer i tilfeller der man skal tydeliggjøre et neste punkt. I figur 13 utførte NTS-tolken en sekvensielt bygd listebøye og pekte på lillefingeren for å referere til fjerde punkt. Dette ble gjort etter å ha sett på punktene på skjermen. Samtidig valgte TSS-tolken å vise til neste punkt med tegnet NESTE-PUNKT, uten å spesifisere hvilket punkt. Dette ble gjort kjapt før norsk syntaks videre ble fulgt.

Det kan tenkes at tolkene valgte å bruke dette tegnet istedenfor listebøyer i tilfeller der foreleseren startet sine setninger med norske kohesjonsmekanismer som “så” eller “også” (jfr. Svennevig, 2009). I tilfeller der det kan være utfordrende å oppfatte hvilket nummer neste punkt er, kan det tenkes at NESTE-PUNKT kan brukes for å tydeliggjøre et neste punkt uten et spesifikt nummer.

Eksempel 1: NESTE-PUNKT og oppsummeringslistebøye

NTS-tolk 1

TSS-tolk 1

Oversettelse: Det er mye, fryktelig mye

Figur 12: NESTE-PUNKT og oppsummeringslistebøye i NTSTSS_T2_TSSa og NTSTSS_T2_NTSSa (Tidspunkt: 24:08)

Eksempel 2: Sekvensielt bygd listebøye og NESTE-PUNKT

NTS-tolk 1

TSS-tolk 1

Oversettelse: Også skal prinsippene for kommunikasjonspolitikken

Figur 13: Listebøye og NESTE-PUNKT i NTSTSS_T2_NTSa og NTSTSS_T2_TSSa

(Tidspunkt: 23:18)

5.10. Eksempler: Statistiske listebøyer

Det ble utført svært få statiske listebøyer av både NTS- og TSS-tolkene. Ved NTS-tolkingen gjorde vi et funn på kun to statiske listebøyer, mens i TSS-tolkingen kun ble funnet ett tilfelle. Det kan tenkes at det ble brukt sjeldent på grunn av at tolkene ikke kunne vite hvor mange punkter som skulle komme, med mindre foreleseren sa dette i starten av setningen. Den ene gangen en statisk listebøye ble brukt i TSS-tolkingen, introduserte foreleseren eksplisitt at det var snakk om “tre hovedprinsipper”. En kan regne det som en slik listebøye fordi alle fingrene i listebøyen ble introdusert før hver enkelt ble beskrevet (jfr. Nilsson, 2007). Dette kan ha ført til at tolkene oppfattet antallet, og dermed kunne produsere en listebøye med det fullstendige antallet fingre.

Figur 14 viser det eneste eksemplet der det ble brukt en statisk listebøye samtidig av tolkene. NTS-tolken strakte fingrene ut gradvis samtidig som de ble pekt på, mens TSS-tolken hadde alle fingrene utstrakt fra starten.

Eksempel 1: Statistiske listebøyer utført samtidig

NTS-tolk 2

TSS-tolk 2

Oversettelse: Disse tre hovedprinsippene

Figur 14: Statistiske listebøyer i NTSTSS_T2_NTSSa og NTSTSS_T2_TSSa (Tidspunkt: 12:01)

I figur 15 ble det andre eksemplet på en statisk listebøye i NTS-tolkingen fremstilt. På talespråk ble en setning innledet med “det er tre mål”. Det kan tenkes at denne måten å si noe på kunne påvirke til bruk av en listebøye. Det er fordi tolkene med dette ble forberedt på at det skulle bli snakket om tre forskjellige mål før målene ble beskrevet. NTS-tolken utførte dermed en statisk listebøye ved at alle fingrene ble utstrakt i starten (jfr. Nilsson, 2007). Likevel var det kun den første fingeren i listebøyen som ble brukt videre i tolkingen.

TSS-tolken startet med å utføre talltegnet TRE med sin passive hånd (venstrehånden). Dette gjorde han like før det leksikalske tegnet for “mål”. Siden han verken under etableringen av tegnet eller senere refererte til fingrene på noe som helst måte, har vi ikke regnet dette som en listebøye. Det kan likevel tenkes at den passive hånden ble brukt forutsett av at en listebøye eventuelt kunne bli brukt (jfr. Nilsson, 2007).

Det foregikk ikke referering til tommelen da det første punktet ble tatt opp. I stedet ble det av TSS-tolken fulgt norsk syntaks frem til neste punkt. Når neste punkt kom, utførte han et NESTE PUNKT. Det siste punktet ble tydeliggjort ved at at han med hånda henviste til punktet på Powerpointen etter å ha sett på punktet.

Eksempel 2: Statisk listebøye og talltegn

NTS-tolk 2

TSS-tolk 2

Oversettelse: Det er tre mål. Innbyggerne skal få korrekt informasjon

Figur 15: Statisk listebøye og norsk syntaks i NTSTSS_T2_NTSSa og NTSTSS_T2_TSSa (Tidspunkt: 08:45)

6. Konklusjon

I denne studien har vi forsket på bruken av kohesjonsmekanismen listebøyer, som ble anvendt av NTS- og TSS-tolker i en tolket forelesning. Siden vårt datamateriale kun består av fire tolker som tolket en forelesning på omtrent 90 minutter, kan vi ikke si noe om den generelle bruken av listebøyer i de to ulike tolkeformene. Det vi kan si noe om, er de likhetene og forskjellene vi har analysert mellom de individuelle tolkene i tillegg til tolkeformene når de ble brukt i akkurat denne forelesningen. Vi har sammenlignet både hyppighet av listebøyer, i hvilke sammenhenger de ble brukt for å skape kohesjon, og hvordan tolkene utførte dem. Problemstillingen vi har tatt utgangspunkt i er:

Hvordan bruker fire tolker listebøyer for å skape kohesjon i en tolket forelesning?

For å gjennomføre vår studie, har vi utført både en kvantitativ og kvalitativ undersøkelse av listebøyene alle tolkene brukte. For å finne ut hvor mange ganger listebøyer ble brukt, anvendte vi annotasjonsprogrammet ELAN. Dermed fant vi 99 tilfeller i NTS-tolkingen og 25 tilfeller i TSS-tolkingen. Dette kan si noe om forskjellene mellom de ulike tolkeformene slik de ble brukt i forelesningen. I NTS-tolking tolker man til et naturlig språk med egne kohesjonsmekanismer, og i TSS-tolking kan man låne disse for å skape kohesjon. Dermed kan det virke naturlig at listebøyene hyppigere ble anvendt av NTS-tolkene. I tillegg er det i TSS-tolking et større fokus på å synliggjøre norsk, noe som mulig kan føre til oftere bruk av norsk syntaks for å fremme kohesjon, fremfor like mye bruk av listebøyer.

I den kvalitative undersøkelsen gjorde vi funn på både forskjeller mellom alle tolkene, og mulige forskjeller mellom tolkeformene som ble brukt i forelesningen. Når det gjelder utførelsen av alle typer listebøyer som ble brukt, har vi i større grad observert det vi oppfatter som individuelle forskjeller, fremfor forskjeller mellom tolkeformene. Noen tolker valgte å assosiere første referent med tommelen, mens andre valgte pekefingeren. Dette har vi sett på som likeverdige og individuelle utførelser, og vi har ikke sett på det som en forskjell mellom tolkeformene. I tillegg har vi sett at utførelsen av listebøyer kan påvirkes av at tolkene ikke selv var eiere av de tekstene som ble produsert. Listebøyene ble av og til avsluttet tidlig de gangene det sannsynligvis ikke viste seg å være nødvendig å bruke dem likevel. I andre tilfeller ble de produsert senere i setninger der tolkene først ikke oppfattet dem som nødvendig for å få frem budskapet, men senere gjorde det.

Et av våre største funn var at tolkene brukte forskjellige *typer* listebøyer som bidro til kohesjon i forelesningen. Vi fant det vi valgte å se på som sekvensielt bygde listebøyer, oppsummeringslistebøyer og statiske listebøyer. Dette var et funn som virket overraskende på oss, fordi vi ikke hadde tenkt over at listebøyer kunne brukes i ulike sammenhenger på ulike måter. En likhet vi fant i mellom tolkeformene var at mesteparten av listebøyene var av typen sekvensielt bygde listebøyer. Dette gjaldt også listebøyene som ble brukt samtidig av tolkene. Her ble de i både NTS- og TSS-tolkingen brukt når foreleseren uttalte norske kohesjonsmekanismer som “og” eller “eller” for å vise sammenhengen mellom punkter eller referenter. Det ble i begge tolkeformene også brukt slike listebøyer noen ganger da det ble uttalt oppramsinger uten disse forbinderne. Sammenhengen mellom referentene kunne her oppfattes gjennom foreleserens intonasjon. Likevel fant vi flere tilfeller av dette i NTS-tolkingen. TSS-tolkene valgte i disse tilfellene ofte å følge norsk syntaks med leksikalske tegn.

En forskjell vi fant mellom tolkeformene, var at oppsummeringslistebøyer hyppigere ble brukt i NTS-tolkingen, og svært få ganger i TSS-tolkingen. NTS-tolkene brukte i flere tilfeller oppsummeringslistebøyer med et udefinert antall punkter, der det ikke ble referert tilbake til noe. TSS-tolkene gjorde det etter våre observasjoner to ganger. NTS-tolkene brukte også oppsummeringslistebøyer oftere de gangene der de refererte tilbake til tidligere etablerte punkter, mens TSS-tolkene her valgte andre måter å skape kohesjon.

Vi har sett at NTS-tolkene ofte brukte listebøyer samtidig som TSS-tolkene, men at TSS-tolkene ofte valgte andre kohesjonsmekanismer samtidig som NTS-tolkene brukte listebøyer. Norske kohesjonsmekanismer ble i mange tilfeller brukt av TSS-tolkene. I tillegg

ble tokens og NESTE-PUNKT av og til brukt av både NTS- og TSS-tolkene. Slike andre valg tolkene gjorde har vi delvis sett på for å få en bredere forståelse av hvilke andre kohesjonsmekanismer som til tider kan ha samme funksjon som listebøyer.

Fremdeles er listebøyer en kohesjonsmekanisme det er begrenset forskning på. Gjennom teori har vi sett beskrivelser av noen typer listebøyer, slik som sekvensielt bygde listebøyer og statiske listebøyer. De listebøyene vi valgte å kalle for oppsummeringslistebøyer har vi derimot ikke et inntrykk av at har blitt tydelig beskrevet av tegnspråkforskere tidligere. Denne typen listebøyer har variasjoner i både utførelse og i hvilke sammenhenger de brukes. Vi har observert og beskrevet noen av variasjonene, men vi tenker likevel at dette området innen listebøyer kunne vært interessant og nyttig å forske videre på i fremtiden.

9. Referanseliste

Amundsen, G. (2007). *Sakprosa på norsk tegnspråk: Eksplorerende analyse av tematisk koherens*. Trondheim: Norges tekniske-naturvitenskapelige universitet.

Baker, A. & Bogaerde, B. (2016) Interaction and discourse. I Anne Baker, Beppie van den Bogaerde, Roland Pfau & Trude Schermer (red.), *The Linguistics of Sign Languages: An Introduction* (s. 73-90). John Benjamins Publishing Company

Berge, S. S., & Raanes, E. (red.), (2008). *Rapport fra konferansen: TSS: Tolking med tegn-som-støtte: 1. april 2008*. Trondheim: Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avdeling for lærer- og tolkeutdanning. Hentet fra: <http://hdl.handle.net/11250/148856>

Berge, S. S., Raanes, E., & Nyhus, M. P. (2018). Tolking med bruk av tegn som støtte for munnavlesning - TSS. I H. Haualand, A.-L. Nilsson, & E. Raanes, *Tolking: Språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 180-199). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Bø, V., Ferrara, L., & Halvorsen, R. P. (2018). Språkøkologi. I H. Haualand, A.-L. Nilsson, & E. Raanes, *Tolking: Språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 61-74). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976) *Cohesion in English*. London: Longman.

Johnston, T. & Schembri, A. (2007). *Australian Sign Language: An introduction to sign language linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Liddell, S. (2003). *Grammar, gesture, and meaning in American Sign Language*. New York: Cambridge University Press.

Liddell, S. K., Vogt-Svendsen, M. & Bergman, B. (2007). A crosslinguistic comparison of buoys: Evidence from American, Norwegian, and Swedish Sign Language. I Vermeerbergen. M., Leeson. L. & Crasborn. O., *Simultaneity in Signed Languages: Form and function* (s.163-185). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Svennevig, J. (2009). *Språklig samhandling: innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse* (2. utg.). Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU): Cappelen akademisk forlag.

Napier, J., Goswell D., & McKee R. (2010). *Sign Language Interpreting: theory and practice in Australia and New Zealand*. Sydney: The Federation Press. (Kap. 2 & 6; s. 12-34 & 91-100).

Nilsson, A-L. (2007). The non-dominant hand in a Swedish Sign Language discourse. I Vermeerbergen. M., Leeson. L. & Crasborn. O., *Simultaneity in Signed Languages: Form and function* (ss. 163-185). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Vonen. A. M., (2006). Tegnspråk i et lingvistisk perspektiv. I Jørgensen S.R. & Anjum. R.L., *Tegn som språk: En antologi om tegnspråk* (s. 125-150). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Datamateriale

Ferrara, L. & Amundsen, G. (2017). NTSTSS_T1_NTSSa. Documenting interpreting in action. Video dataset. NTNU: Trondheim, Norway.

Ferrara, L. & Amundsen, G. (2017). NTSTSS_T2_NTSSa. Documenting interpreting in action. Video dataset. NTNU: Trondheim, Norway.

Ferrara, L. & Amundsen, G. (2017). NTSTSS_T1_TSSa. Documenting interpreting in action. Video dataset. NTNU: Trondheim, Norway.

Ferrara, L. & Amundsen, G. (2017). NTSTSS_T2_TSSa. Documenting interpreting in action. Video dataset. NTNU: Trondheim, Norway.

Annotasjonsprogrammet ELAN

Crasborn, O., Sloetjes, H. (2008).

Enhanced ELAN functionality for sign language corpora.

In: Proceedings of LREC 2008, Sixth International Conference on Language Resources and Evaluation.

